

บทที่ ๔

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำของไทย

ในบทนี้จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำของไทย ในเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับนโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในอดีต ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำของไทย ในด้านศักยภาพ ปริมาณสำรอง แหล่งแร่ทองคำ ข้อมูลการอนุญาตประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำหรือประทานบัตร กระบวนการทำเหมืองแร่ทองคำ การผลิต การค้า ตลอดจนห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำภายในประเทศ

๔.๑ พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำในอดีต

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงพัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำ ไม่ว่าจะเป็นมติคณะรัฐมนตรี การอนุมัติอนุญาตประกอบกิจการ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง มาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ

ทั้งนี้ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าประเทศไทยมีการผลิตแร่ทองคำตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (แร่ทองคำ, ออนไลน์, ๒๕๖๐) โดยมีพัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

ตารางที่ ๔-๑ พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับเหมืองแร่ทองคำในอดีต

ช่วงเวลา	พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญ
ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๑	พบว่าการสำรวจและทำเหมืองทองคำหลายพื้นที่ เช่น บริเวณอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอดอนจาน จังหวัดสุรินทร์ บริเวณบ้านโตะโมะ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. ๒๕๑๑	คณะรัฐมนตรีมีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาแหล่งแร่ทองคำและทองคำแดง โดยมีปลัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติเป็นประธานคณะกรรมการ ทั้งนี้ ต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวถูกยกเลิกไปในปี ๒๕๑๔
พ.ศ. ๒๕๑๗	คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติ ให้กรมทรัพยากรธรณีทำสัญญาเกี่ยวกับการสำรวจ และทำเหมืองแร่ทองคำกับบริษัท อ่าวขามไทย จำกัด และอนุมัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุประทานบัตร ตามที่บริษัทขอให้มีอายุ ๒๕ ปี และให้มีการไม่กำหนดอัตราเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ทองคำเกินกว่าอัตราที่กำหนดอยู่ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติพิกิตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. ๒๕๐๙ และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และที่ดิน ที่เป็นป่าปิดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนหรือคุ้มครองตามกฎหมายอื่น ให้ช่วยไกล่เกลี่ยกับเจ้าของที่ดิน และช่วยเร่งรัดการพิจารณาอนุญาตในการขอรับใบอนุญาตเพื่อช่วยเหลือแก่บริษัท อ่าวขามไทย และบริษัทที่บริษัท อ่าวขามไทย จัดตั้งขึ้น ตามที่กระทรวงอุตสาหกรรมเสนอ
พ.ศ. ๒๕๓๐	– เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบนโยบายว่าด้วยการสำรวจและพัฒนาแร่ทองคำ ๔ ประการ ตามที่กระทรวงอุตสาหกรรมเสนอ และอนุมัติให้ดำเนินการต่อไปได้ – เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๐ กระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องนโยบายว่าด้วยการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีสาระสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่

ช่วงเวลา	พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญ
	๑) การขอสิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ที่กระทรวงอุตสาหกรรมประกาศให้เป็นพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ ผู้ขอจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กระทรวงอุตสาหกรรมจะประกาศเป็นคราว ๆ ไป ๒) การขอสิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ทั่วไป กำหนดให้การสำรวจแร่ทองคำต้องขออาชญาบัตรพิเศษเท่านั้น โดยผู้ขอจะต้องเสนอผลประโยชน์พิเศษตอบแทนแก่รัฐในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในขั้นสำรวจและการทำเหมือง ทั้งนี้ อนุญาตให้ผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำได้เฉพาะผู้ที่ได้รับอาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่ทองคำในพื้นที่ที่ยื่นคำขอประทานบัตรแล้วเท่านั้น นอกจากนี้ การขายแร่ทองคำที่ผลิตได้ต้องเสนอขายให้แก่รัฐบาลก่อนเสนอขายให้แก่ผู้อื่น ๓) ในระหว่างที่กรมทรัพยากรธรณียังทำการสำรวจแหล่งแร่ทองคำในท้องที่จังหวัดเลยและหนองคายไม่แล้วเสร็จ กระทรวงอุตสาหกรรมจะไม่ออกอาชญาบัตรและประทานบัตรสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ดังกล่าวให้แก่ผู้ใด ๔) ผู้ถือประทานบัตรชนิดอื่นที่มีแร่ทองคำปนอยู่ ต้องขอเพิ่มชนิดแร่ทองคำ พร้อมทั้งปฏิบัติตามข้อ ๑) ๒) และ ๓) – เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๐ กระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ ๕ พื้นที่ ได้แก่ ๑) พื้นที่อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ เนื้อที่ประมาณ ๙๕,๖๒๕ ไร่ ๒) พื้นที่อำเภอภักดีชุมพล และอำเภอเสนาะ จังหวัดชัยภูมิ เนื้อที่ประมาณ ๖๗,๕๐๐ ไร่ ๓) พื้นที่อำเภอเสนาะ และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี เนื้อที่ประมาณ ๒๗,๒๖๕ ไร่ ๔) พื้นที่อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี เนื้อที่ประมาณ ๓๐,๐๐๐ ไร่ ๕) พื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เนื้อที่ประมาณ ๒๒,๕๐๐ ไร่ – เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๓๐ กระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการขอสิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ โดยกำหนดให้ผู้สนใจยื่นขอคำขอที่ปิดผนึกให้กรมทรัพยากรธรณีพิจารณา โดยมีเกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ฐานะแห่งสินทรัพย์ของผู้ขอ แผนงานโครงการสำรวจ เงินทุนที่จะใช้จ่ายตามโครงการ ความสามารถและประสบการณ์ในการสำรวจและทำเหมืองของผู้ขอ ความเป็นบริษัทที่เชื่อถือได้ การเสนอให้บุคคลสัญชาติไทยเข้าถือหุ้นและร่วมประกอบกิจการ และการเสนอผลประโยชน์พิเศษเพื่อประโยชน์แก่รัฐ ทั้งนี้ วิชาญ (๒๕๕๗, ๘) พบว่าไม่มีผู้สนใจลงทุนในพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ เนื่องจากมีการจัดเก็บอัตราค่าภาคหลวงแร่ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ ๑๐ ของราคาประกาศ ประกอบกับในขณะนั้นทองคำมีราคาต่ำ (ประมาณ ๔๕๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อออนซ์) ทำให้ไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุน เนื่องจากการทำเหมืองแร่เป็นกิจกรรมต้องใช้เงินลงทุนสูง และต้องใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัย
พ.ศ. ๒๕๓๒	– เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๒ คณะรัฐมนตรีมีมติ อนุมัติให้กระทรวงอุตสาหกรรมออกอาชญาบัตรและประทานบัตรสำหรับการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่จังหวัดเลยและหนองคายได้ – เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒ กระทรวงอุตสาหกรรมประกาศกำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการขนาดใหญ่อีก ๔ พื้นที่ เพื่อเชิญชวนให้ผู้สนใจลงทุนยื่นขอสิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ ได้แก่

ช่วงเวลา	พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญ
	๑) พื้นที่ภูโหล่น – นาจั่ว ครอบคลุมพื้นที่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย อำเภอปากชม จังหวัดเลย และอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี เนื้อที่ประมาณ ๔๐๐ ตารางกิโลเมตร ๒) พื้นที่ปากชม – หาดคัมภีร์ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปากชม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี และอำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย เนื้อที่ประมาณ ๗๔๐ ตารางกิโลเมตร ๓) พื้นที่ภูถ้ำพระ – ภูหินเหล็กไฟ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปากชม อำเภอเชียงคาน อำเภอเมือง อำเภอนาดูน และอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เนื้อที่ประมาณ ๗๔๐ ตารางกิโลเมตร ๔) พื้นที่น้ำคิ้ว – ภูซุ่มทอง ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอท่าลี่ อำเภอภูเรือ และอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เนื้อที่ประมาณ ๕๔๕ ตารางกิโลเมตร – เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒ กระทรวงอุตสาหกรรมประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การให้สิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย และอุดรธานี โดยกำหนดให้ผู้ขอต้องเสนอข้อเสนอสอง ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกให้ยื่นข้อเสนอทางเทคนิค ซึ่งหากผ่านการพิจารณาขั้นตอนที่สองให้ยื่นข้อเสนอผลประโยชน์พิเศษเพื่อประโยชน์แก่รัฐ
พ.ศ. ๒๕๓๔	กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมทรัพยากรธรณี ทำสัญญาว่าด้วยการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำแปลงที่สี่ พื้นที่น้ำคิ้ว – ภูซุ่มทอง กับบริษัท หุ่นคา ฮาเบอร์ จำกัด และบริษัท หุ่นคา จำกัด ภายหลังบริษัท หุ่นคา ฮาเบอร์ จำกัด ได้รับการคัดเลือกให้เข้ามาลงทุนดำเนินการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒
พ.ศ. ๒๕๓๕	ครม. มีมติ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๕ ให้ลดค่าภาคหลวงแร่ทองคำลง จากอัตราร้อยละ ๑๐ ของราคาประกาศ เป็นอัตราร้อยละ ๒.๕ ของราคาประกาศ โดยใช้ราคาตลาดทองคำลอนดอนเป็นมาตรฐาน
พ.ศ. ๒๕๓๗	บริษัท อัคราไมนิ่ง จำกัด ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ได้เริ่มดำเนินการสำรวจแหล่งแร่ทองคำ ในพื้นที่จังหวัดพิจิตรและเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นที่กรรมสิทธิ์ที่อยู่นอกพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่
พ.ศ. ๒๕๓๘	บริษัท หุ่นคา จำกัด ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่จำนวน ๖ แปลง ที่ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พื้นที่ประมาณ ๑,๒๙๑ ไร่
พ.ศ. ๒๕๔๓	– เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๓ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแนวทางการแก้ปัญหาการบุกรุกขุดหาแร่ทองคำบริเวณเขาพนมพา ตำบลหนองพระ อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร โดยผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการขอประทานบัตรในพื้นที่ดังกล่าว และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเร่งรัดดำเนินการคำขอประทานบัตรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตรเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ต่อไป – บริษัท อัคราฯ ได้ประทานบัตรสำหรับโครงการชาตรีได้จำนวน ๔ แปลง
พ.ศ. ๒๕๔๔	บริษัท อัคราฯ ได้เริ่มดำเนินการผลิตทองคำเชิงพาณิชย์ โดยได้รับสิทธิส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี รวมถึงได้รับลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ ๕๐ อีก ๕ ปี
พ.ศ. ๒๕๔๖	บริษัท หุ่นคา จำกัด ได้รับประทานบัตร ๖ แปลง โดยประทานบัตร ๓ แปลง มีอายุตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๔๖ - ๒๖ กันยายน ๒๕๗๐ และอีก ๓ แปลงมีอายุตั้งแต่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๖ - ๒๒ มกราคม ๒๕๗๑

ช่วงเวลา	พัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ. ๒๕๔๙	บริษัท ทุ่งคำ จำกัด ได้รับอนุญาตให้เปิดการทำเหมืองและประกอบโลหกรรมแร่ทองคำ
พ.ศ. ๒๕๕๐	– คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๐ คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่มีมติมอบหมายกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม พิจารณาทบทวนการกำหนดค่าภาคหลวงแร่ทองคำให้มีความเหมาะสม – กระทรวงอุตสาหกรรมปรับอัตราค่าภาคหลวงแร่จากอัตราคงที่ที่ร้อยละ ๒.๕ ของราคาทองคำเป็นอัตราก้าวหน้าตามราคาทองคำ โดยมีช่วงระหว่างร้อยละ ๐ – ๒๐ ของราคาทองคำ ทำให้อัตราค่าภาคหลวงแร่ทองคำที่แท้จริง (Effective rate) ในขณะนั้นเพิ่มขึ้นไปอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๑๐ ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าประเทศอื่นทั้งเอเชียและยุโรป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๕๒, ๖๑) – คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ศึกษาและเสนอแนะนโยบายในการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำโดยเร็ว โดยระหว่างการศึกษาให้ชะลอการออกอาชญาบัตรสำรวจแหล่งแร่ทองคำไว้ก่อน
พ.ศ. ๒๕๕๑	บริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ได้ประทานบัตรสำหรับโครงการชาติรีเหนือจำนวน ๙ แปลง
พ.ศ. ๒๕๕๒	วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๒ คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบรายงานการศึกษานโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ และให้กระทรวงอุตสาหกรรมรับรายงานดังกล่าวไปพิจารณา โดยให้นำความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาด้วย
พ.ศ. ๒๕๕๔	เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๔ มติคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับข้อเรียกร้องของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรมไปพิจารณาดำเนินการ โดยในกรณีการทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ มอบหมายให้กระทรวงอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชะลอการให้สัมปทานเหมืองแร่รายใหม่ ให้มีการตรวจสอบผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหาและให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ที่ดำเนินการอยู่แล้ว รวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพอนามัย และปัญหาการถูกข่มขู่คุกคามด้วย
พ.ศ. ๒๕๕๕	– บริษัท ทุ่งคำ จำกัด หยุดการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ เนื่องจากใบอนุญาตใช้ที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติและใบอนุญาตใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหมดอายุ ประกอบกับมีประชาชนร้องเรียนและคัดค้านในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพรวมถึงก่อให้เกิดความแตกแยกของประชาชนในพื้นที่ – บริษัท อัคราฯ ได้รับการอนุมัติให้ขยายโรงงานประกอบโลหกรรม รวมถึงได้รับการส่งเสริมการลงทุนโดยได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี จากกำไรสุทธิซึ่งได้รับการประกอบโลหกรรมส่วนขยาย
พ.ศ. ๒๕๕๖	กระทรวงอุตสาหกรรมเสนอร่างนโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการพิจารณาออกอาชญาบัตรเพื่อการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ แต่หลังจากนั้นสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่งเรื่องกลับมาให้กระทรวงอุตสาหกรรมพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีชุดต่อไป เนื่องจากรัฐบาลประกาศยุบสภา

ที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

๔.๒ ภาพรวมการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำของไทย

ในประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำในเชิงอุตสาหกรรมในปี พ.ศ.๒๕๓๐ เมื่อกระทรวงอุตสาหกรรมมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำในเชิงอุตสาหกรรม ทำให้เริ่มมีการสำรวจและสามารถผลิตทองคำจากเหมืองในเชิงอุตสาหกรรมในประเทศไทยที่จังหวัดพิจิตรและเพชรบูรณ์ในปี ๒๕๔๔ ดำเนินการโดยบริษัท อัคราไมนิ่ง จำกัด และแห่งที่ ๒ ที่จังหวัดเลยในปี ๒๕๔๙ ดำเนินการโดยบริษัท หงษ์คำ จำกัด ทำให้แร่ทองคำกลายเป็นแร่ที่มีความสำคัญในลำดับต้น ๆ ของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๕๘ การผลิตทองคำจากเหมืองในเชิงอุตสาหกรรมมีมูลค่าเฉลี่ยปีละประมาณ ๔,๐๐๐ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนต่อมูลค่าผลผลิตแร่ทั้งหมดประมาณร้อยละ ๘ จากแร่กว่า ๔๐ ชนิดที่ผลิตได้ทั้งหมดในประเทศไทย

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงสถานการณ์เหมืองแร่ทองคำของไทยในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำของไทย ได้แก่ ปริมาณสำรองซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพแร่ทองคำของประเทศไทย ประทานบัตรหรือสถิติเกี่ยวกับการอนุมัติอนุญาตประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ รวมถึงสถานการณ์การผลิต การส่งออก และการนำเข้าทองคำของไทย

๔.๒.๑ ศักยภาพทรัพยากรแร่ทองคำ

กรมทรัพยากรธรณีระบุว่า แหล่งแร่ทองคำในประเทศไทยพบได้ในทุกภาคของประเทศ มีทั้งที่เป็นแร่ปฐมภูมิหรือที่พบเป็นสายแร่ และแร่ทุติยภูมิที่ถูกพัดพาไปสะสมตัวอยู่ในลานแร่ โดยเส้นแนวแหล่งกำเนิดแร่ทองคำในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๗ แนว ดังนี้

แนวที่ ๑ จากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผ่านเชียงแสน พะเยา ลำปาง ลงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนถึงอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และอำเภอคลอง จังหวัดแพร่

แนวที่ ๒ จากทิศตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ ถึงอำเภอสี จังหวัดลำพูน

แนวที่ ๓ จากเชียงคาน จังหวัดเลย ผ่านหล่มสัก เพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงมาทางใต้จนถึงจังหวัดราชบุรี

แนวที่ ๔ จากบ่อทอง กบินทร์บุรี ผ่านสระแก้ว วัฒนานคร ไปถึงพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

แนวที่ ๕ จากพระเจดีย์สามองค์ ยอดน้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี ลงมาทางใต้ถึงจังหวัดราชบุรี

แนวที่ ๖ จากเพชรบุรีลงไปทางใต้ผ่านประจวบคีรีขันธ์ บางสะพาน ถึงจังหวัดชุมพร

แนวที่ ๗ จากจังหวัดยะลา ลงไปทางใต้ผ่านโต๊ะโมะ จังหวัดนราธิวาส เข้าเขตมาเลเซีย

แผนที่ ๔-๑ แหล่งแร่ทองคำในประเทศไทย

ที่มา : กรมทรัพยากรธรณี goo.gl/71MG6b ออนไลน์, เข้าถึงเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ในเชิงปริมาณพบว่า ประเทศไทยมีแหล่งแร่ทองคำในประเทศรวม ๗๖ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๓๑ จังหวัด มีปริมาณทองคำสำรองทางธรณีวิทยาสูงถึงประมาณ ๗๐๐ ตัน คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ ๙ แสน - ๑ ล้าน ล้านบาท (ทอง ๗๐๐ ตัน กระจาย ๓๑ จังหวัด พร้อมให้ชุด!, ออนไลน์, ๒๕๖๐)

๔.๒.๒ ประทานบัตร

จากฐานข้อมูลประทานบัตรหรือใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเหมืองแร่ของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่พบว่า ประเทศไทยมีประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำจำนวนทั้งสิ้น ๓๓ แปลง พื้นที่ประมาณ ๘,๑๖๕ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพิจิตร เพชรบูรณ์ เลย นราธิวาส กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ในจำนวนนี้มีประทานบัตรที่ยังไม่สิ้นอายุ ๒ แห่ง คือ บริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ที่จังหวัดพิจิตร และเพชรบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันถูกระงับการประกอบกิจการตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗๒/๒๕๕๙ และบริษัท หุ่นคำ จำกัด ที่จังหวัดเลย ซึ่งหยุดประกอบกิจการตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ เนื่องจากใบอนุญาตใช้ที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติและใบอนุญาตใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหมดอายุประกอบ รวมถึงถูกระงับการประกอบกิจการตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗๒/๒๕๕๙ เช่นเดียวกัน

ตารางที่ ๔-๒ ประทานบัตรเหมืองแร่ทองคำในประเทศไทย

ผู้ถือประทานบัตร	ชนิดแร่	จำนวนแปลง	จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)	สถานะ	หมายเหตุ
บมจ.อัครา รีซอร์สเซส	ทองคำ, เงิน	๑๔ (สิ้นอายุ ๑ แปลง)	พิจิตร – เพชรบูรณ์	๓,๗๒๖	มีอายุ	ระงับการประกอบกิจการตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ ๗๒/๒๕๕๙
บจก.หุ่นคำ	ทองคำ, เงิน, ทองแดง	๖	เลย	๑,๒๙๑		
บจก.ชลสิน	ทองคำ	๑๐	นราธิวาส	๒,๖๐๔	สิ้นอายุ	
บจก.สมพงษ์ไผ่นิ่ง	ดีบุก,ทองคำ	๑	กาญจนบุรี	๒๓๙		
บจก.เหมืองแร่ดำรงเกียรติ	ดีบุก,ทองคำ	๑	ประจวบคีรีขันธ์	๑๙๐		
อบจ.พิจิตร	ทองคำ	๑	พิจิตร	๑๑๕		

ที่มา : ฐานข้อมูลประทานบัตร กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

ตารางที่ ๔-๓ รายละเอียดประทานบัตรแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน)

	ประทานบัตรที่	วันที่มีผล บังคับใช้	วันที่หมดอายุ	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)	พื้นที่ (งาน)	พื้นที่ (วา)	ชนิดแร่	สถานะ
๑	๒๕๕๒๘/๑๔๗๑๔	๓/๑๒/๒๕๓๖	๒/๑๒/๒๕๕๕	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๙๓	๑	๗๗	ควอตซ์, ทองคำ,เงิน	สิ้น อายุ
๒	๒๕๖๑๘/๑๕๓๖๘	๑๙/๖/๒๕๔๓	๑๘/๖/๒๕๖๓	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๒๙๙	๑	๙๒	ทองคำ	มีอายุ
๓	๒๖๙๑๐/๑๕๓๖๕	๑๙/๖/๒๕๔๓	๑๘/๖/๒๕๖๓	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๙๗	๐	๘๔	ทองคำ	มีอายุ
๔	๒๖๙๑๑/๑๕๓๖๖	๑๙/๖/๒๕๔๓	๑๘/๖/๒๕๖๓	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๗๕	๑	๘๑	ทองคำ	มีอายุ
๕	๒๖๙๑๒/๑๕๓๖๗	๑๙/๖/๒๕๔๓	๑๘/๖/๒๕๖๓	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๙๔	๐	๓๗	ทองคำ	มีอายุ
๖	๒๖๙๑๓/๑๕๘๐๔	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๕๒	๓	๖	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๗	๒๖๙๒๐/๑๕๘๐๗	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๙๓	๒	๒	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๘	๒๖๙๒๑/๑๕๘๐๖	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๑/๗/๒๕๗๑	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๗๕	๒	๕๔	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๙	๒๖๙๒๒/๑๕๘๐๕	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๘๓	๑	๖๕	ทองคำ,เงิน	มีอายุ

	ประธานบัตรที่	วันที่มีผล บังคับใช้	วันที่หมดอายุ	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)	พื้นที่ (งาน)	พื้นที่ (วา)	ชนิดแร่	สถานะ
๑๐	๒๖๙๒๓/๑๕๘๐๘	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	พิจิตร	ทับคล้อ	เขาเจ็ดยอด	๒๐๔	๑	๒๖	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๑๑	๓๒๕๒๙/๑๕๘๐๙	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๒๘๓	๑	๔๙	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๑๒	๓๒๕๓๐/๑๕๘๑๐	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๒๙๙	๑	๖๐	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๑๓	๓๒๕๓๑/๑๕๘๑๑	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๒๙๙	๑	๗๙	ทองคำ,เงิน	มีอายุ
๑๔	๓๒๕๓๒/๑๕๘๑๒	๒๑/๗/๒๕๕๑	๒๐/๗/๒๕๗๑	เพชรบูรณ์	วังโป่ง	ท้ายดง	๒๙๔	๑	๒๘	ทองคำ,เงิน	มีอายุ

ที่มา: ฐานข้อมูลประธานบัตร กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

ตารางที่ ๔-๔ รายละเอียดประธานบัตรแร่ทองคำของบริษัท หุ่นคำ จำกัด

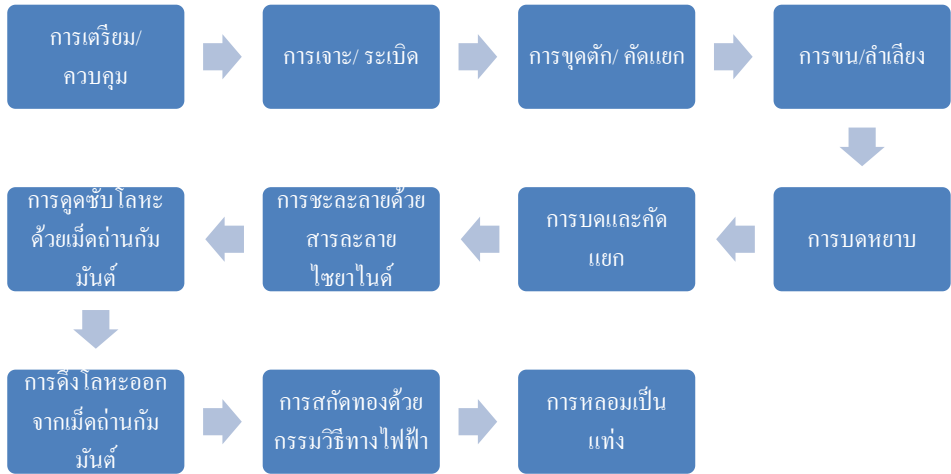
#	ประธานบัตรที่	วันที่มีผลบังคับใช้	วันที่หมดอายุ	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)	พื้นที่ (งาน)	พื้นที่ (วา)	ชนิดแร่	สถานะ
๑	๒๖๙๖๘/๑๕๕๗๔	๒๓/๑/๒๕๕๖	๒๒/๑/๒๕๗๑	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๑๓๐	๓	๖๖	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ
๒	๒๖๙๖๙/๑๕๕๗๕	๒๓/๑/๒๕๕๖	๒๒/๑/๒๕๗๑	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๒๔๑	๑	๙๖	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ
๓	๒๖๙๗๐/๑๕๕๗๖	๒๓/๑/๒๕๕๖	๒๒/๑/๒๕๗๑	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๒๒๐	๑	๗๐	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ
๔	๒๖๙๗๑/๑๕๕๕๘	๒๗/๙/๒๕๕๕	๒๖/๙/๒๕๗๐	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๒๘๑	๒	๒๐	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ
๕	๒๖๙๗๒/๑๕๕๕๙	๒๗/๙/๒๕๕๕	๒๖/๙/๒๕๗๐	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๒๐๕	๓	๔	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ
๖	๒๖๙๗๓/๑๕๕๖๐	๒๗/๙/๒๕๕๕	๒๖/๙/๒๕๗๐	เลย	วังสะพุง	เขาหลวง	๒๑๑	๐	๘	ทองคำ,เงิน, ทองแดง	มีอายุ

ที่มา: ฐานข้อมูลประธานบัตร กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

๔.๒.๓ กระบวนการทำเหมืองแร่ทองคำ

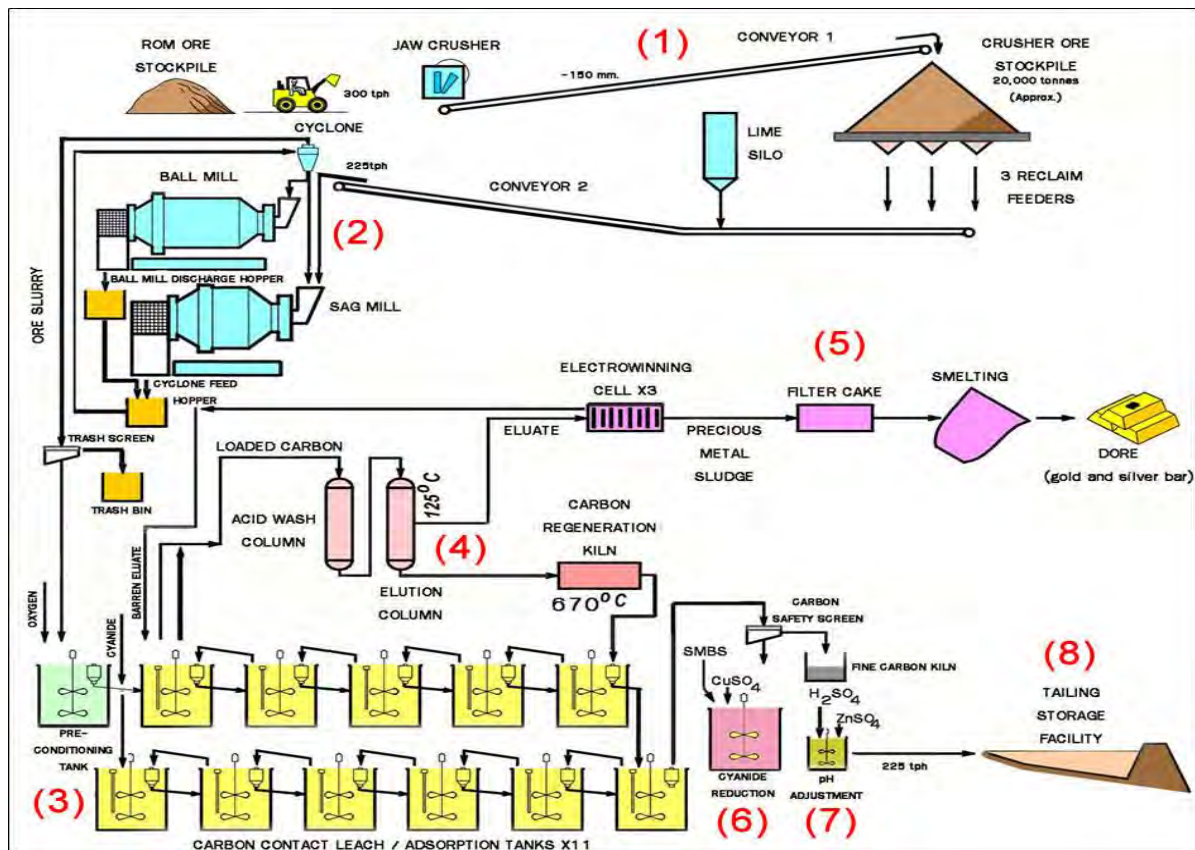
ในปัจจุบันการทำเหมืองทองคำในประเทศไทยเป็นเหมืองเปิดตามลักษณะชั้นบันได มีการเจาะระเบิดเพื่อเปิดหน้าเหมือง ขุด ตัก และขนมาบดและคัดแยกแร่ทองคำด้วยวิธีการประกอบโลหกรรมก่อนที่จะหลอมเป็นแท่งโลหะทองคำผสม

แผนภาพที่ ๔-๒ กระบวนการทำเหมืองแร่ทองคำในประเทศไทย

ที่มา: คณะทำงานย่อยการวางแผนระบบการติดตามและเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม (๒๕๕๙ : ๙)

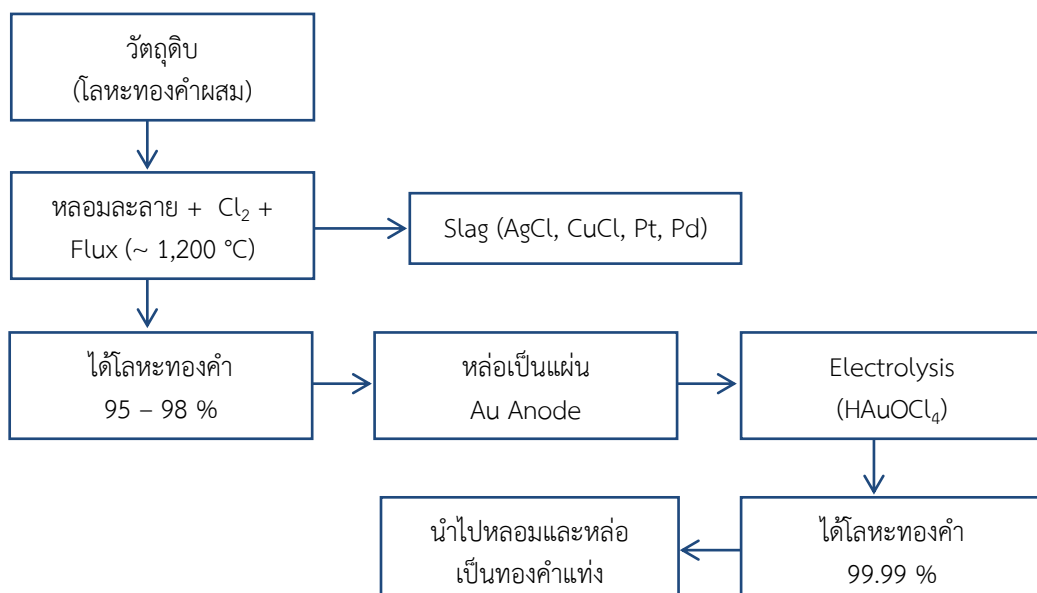
แผนภาพที่ ๔-๓ กระบวนการผลิตทองคำของเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน)

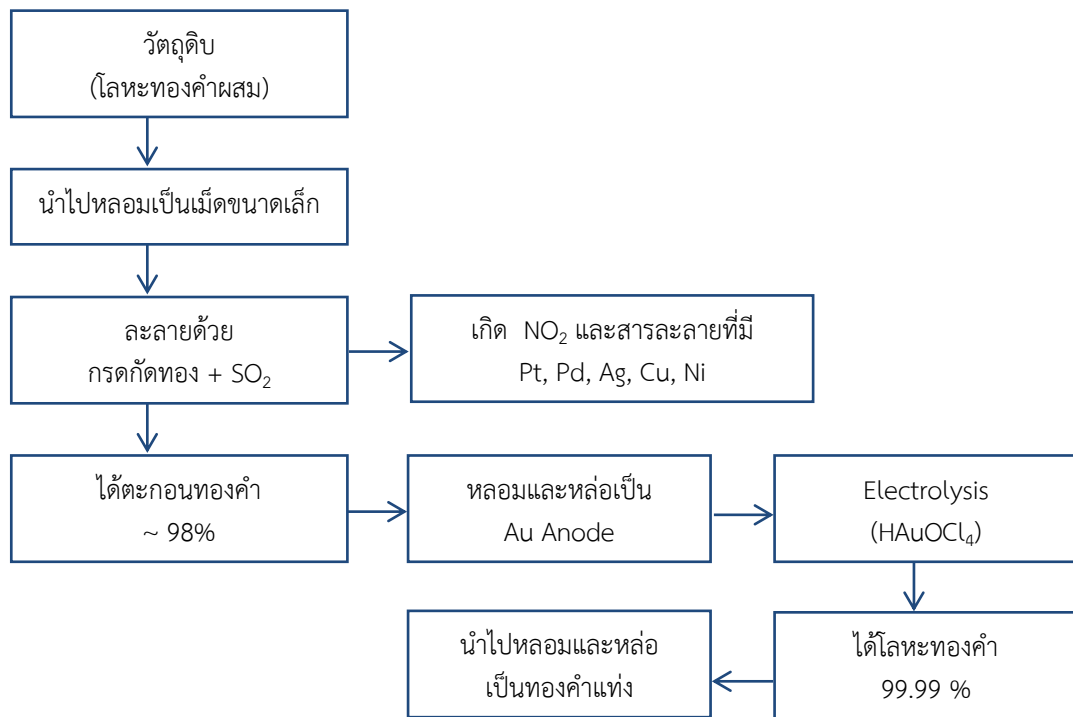
ที่มา : <http://www.kingsgate.com.au/thailand/process-flowsheet.htm>

ปัจจุบันการสกัดทองคำมีวิธีการที่หลากหลาย โดยแต่ละวิธีจะให้ผลเปอร์เซ็นต์ของชิ้นงาน ความบริสุทธิ์ที่ต่างกัน แต่ด้วยวิธีการที่ทำให้ได้ความบริสุทธิ์อยู่ในระดับสูง (เปอร์เซ็นต์มากกว่า ๙๙.๕) มี ๒ กระบวนการ คือ กระบวนการ Chlorination ซึ่งจะนิยมใช้มากในประเทศออสเตรเลีย และกระบวนการ Aqua regia หรือการใช้กรดกัดทองคำ ซึ่งจะใช้กันมากในประเทศแถบยุโรป

แผนภาพที่ ๔-๔ กระบวนการสกัดทองคำด้วยวิธี Chlorination

แผนภาพที่ ๔-๕ กระบวนการสกัดทองคำด้วยวิธี Aqua regia

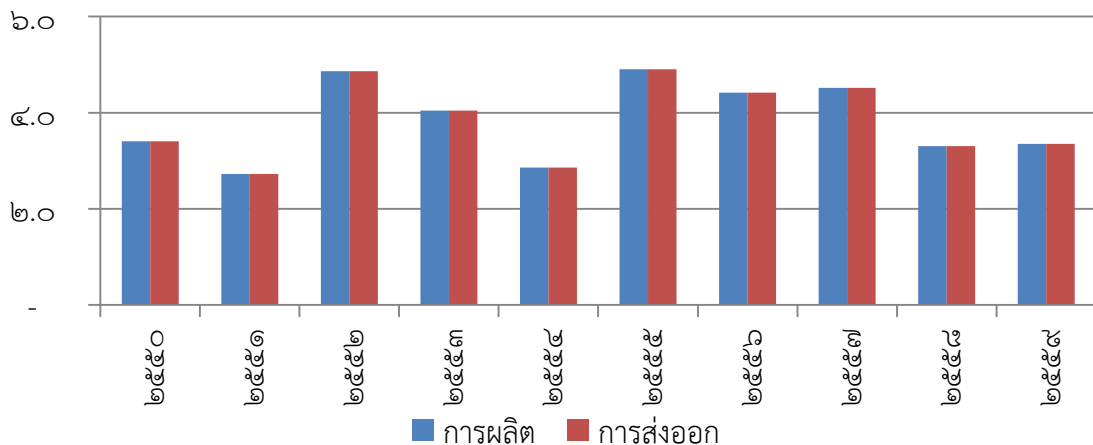

การประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำมีกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหลายรูปแบบ เช่น การระเบิดเปิดหน้าเหมือง อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางเสียงและฝุ่นละออง ซึ่งฝุ่นละอองดังกล่าวอาจฟุ้งกระจายไปเป็นปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น น้ำ พืชผัก เป็นต้น สำหรับการประกอบโลหกรรมอาจมีไซยาไนด์แพร่กระจายทางอากาศ รวมถึงโลหะหนักและไซยาไนด์ในบ่อกักเก็บกากแร่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ และสัตว์น้ำ ที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่การทำเหมือง เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ซึ่งกำหนดเอาไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และเป็นเงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่หลักในการตรวจสอบและกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว

๔.๒.๔ การผลิต - การส่งออก

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการผลิตทองคำประมาณ ๓ - ๕ ตันต่อปี โดยล่าสุดในปี ๒๕๕๙ ประเทศไทยมีการผลิตทองคำประมาณ ๓.๓ ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๔,๗๐๐ ล้านบาท เป็นแร่ที่มีมูลค่าสูงที่สุดเป็นลำดับที่ ๔ รองจากหินปูน ถ่านหินลิกไนต์ และยางพารา ทั้งนี้ ผลผลิตทองคำที่ผลิตได้จากการทำเหมืองทั้งหมดถูกส่งออกไปขายในต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๔-๖ ปริมาณการผลิตและการส่งออกทองคำของไทย

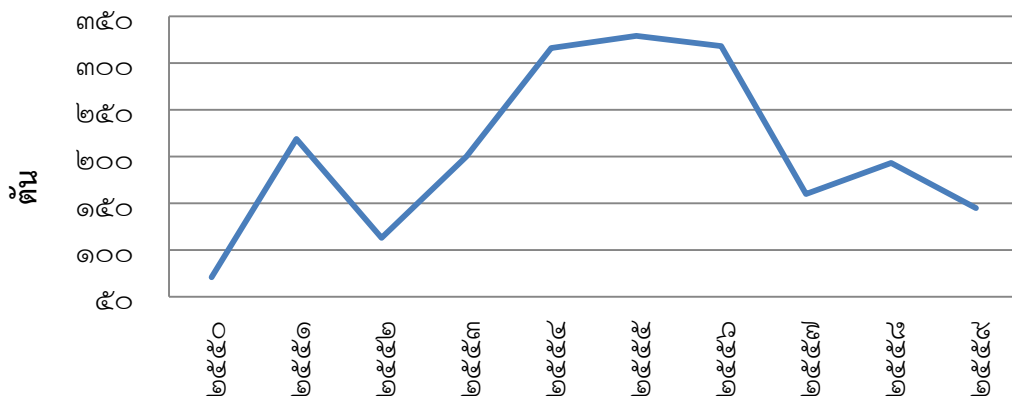

ที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

๔.๒.๕ การนำเข้า

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการนำเข้าทองคำที่ยังไม่ได้ขึ้นรูป ประมาณ ๒๐๐ ตันต่อปี โดยในปี ๒๕๕๙ ประเทศไทยนำเข้าทองคำที่ยังไม่ได้ขึ้นรูป ๑๔๕ ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๒๐๓,๙๐๗ ล้านบาท ซึ่งเป็นปริมาณที่มากกว่าทองคำที่สามารถผลิตได้จากเหมืองแร่ทองคำภายในประเทศมาก ทั้งนี้ ทองคำที่นำเข้าส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

แผนภาพที่ ๔-๗ ปริมาณนำเข้าทองคำที่ยังไม่ได้ขึ้นรูปของประเทศไทย

ที่มา: Global Trade Atlas (สืบค้นจาก HS Code ๗๑๐๘๑๒)

๔.๒.๖ ห่วงโซ่อุปทาน

ในปัจจุบันผลผลิตทองคำที่ได้จากการทำเหมืองแร่ภายในประเทศจะอยู่ในรูปของแท่งโลหะผสม (Dore) ซึ่งถูกส่งออกไปขาย เพื่อนำไปผ่านกระบวนการทำให้เป็นทองคำบริสุทธิ์ (Refine) ในต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยมีการนำเข้าทองคำบริสุทธิ์จากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพื่อจำหน่ายทั้งในประเทศและส่งออกขายในต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๔-๘ ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ของทองคำในประเทศไทย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๒ : ๔๓)

สำหรับอุตสาหกรรมกลางน้ำหรือการผลิตทองคำบริสุทธิ์ ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่สามารถผลิตทองคำบริสุทธิ์ได้ภายในประเทศหลายแห่ง ซึ่งมีเทคโนโลยีและกำลังการผลิตที่สามารถรับทองคำจากเหมืองแร่ภายในประเทศไปทำให้บริสุทธิ์ได้

ตารางที่ ๔-๕ ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่สามารถผลิตทองคำบริสุทธิ์ได้ภายในประเทศ

บริษัท	กำลังการผลิตทองคำ	กำลังการผลิตเงิน
บริษัท เอส.พี.ซี. พรีเมียม เมทอล จำกัด	๐.๒ – ๐.๓ ตันต่อวัน	๑-๒ ตันต่อวัน
บริษัท บางกอกแอสเสย์ออฟฟิส จำกัด	๒ ตันต่อวัน	๒ ตันต่อวัน
บริษัท ยูนิคอร์ พรีเมียม เมทัลส์ (ไทยแลนด์) จำกัด	๒๔ ตันต่อปี	๔๐๐-๕๐๐ ตันต่อปี
บริษัท โกลด์ฟิลด์ รีไฟเนอรี่ จำกัด	๑ ตันต่อวัน	๑ ตันต่อวัน

ที่มา: จากการประชุมหารือระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมกับผู้ประกอบการ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการสกัดโลหะทองคำบริสุทธิ์ประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ เช่น

(๑) ผู้ประกอบการสกัดโลหะทองคำบริสุทธิ์ของไทยยังไม่ได้รับมาตรฐาน LBMA เนื่องจากยังมีคุณสมบัติบางส่วนของทองคำยังไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำของ LBMA เช่น ต้องมีผลผลิตทองคำไม่ต่ำกว่า ๑๐ ตันต่อปี มีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่า ๑๕ ล้านดอลลาร์ และต้องใช้วัตถุดิบจากเหมืองแร่ทองคำที่ปฏิบัติตาม OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals เป็นต้น ทำให้ประเทศไทยต้องมีการส่งออกทองคำไปสกัดในต่างประเทศและนำเข้ากลับมาในรูปของทองคำบริสุทธิ์มาตรฐาน LBMA เนื่องจากอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับต้องการวัตถุดิบที่ได้มาตรฐานสากลเพื่อความมั่นใจของลูกค้า

(๒) ภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงวัตถุดิบ (เช่น Scrap) ของผู้ประกอบการสกัดโลหะทองคำบริสุทธิ์ของไทย เนื่องจากทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ผู้จำหน่ายวัตถุดิบเลือกจึงจะส่งออกไปยังต่างประเทศมากกว่าจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการสกัดโลหะทองคำบริสุทธิ์ของไทย เนื่องจากการส่งออกไม่ต้องจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่ม

(๓) ฐานในการคิดภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงวัตถุดิบ เช่น ทองคำที่มีความบริสุทธิ์มากกว่าร้อยละ ๙๖.๕ ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่ม และถ้านำมาใช้ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับจะคิดภาษีมูลค่าเพิ่มจากฐานของมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการแปรรูป แต่ Scrap หรือวัตถุดิบอื่นที่ทองคำปนอยู่น้อยกว่านั้นจะต้องเสียภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่ม และเมื่อผ่านกระบวนการสกัดแล้วจะต้องคิดภาษีมูลค่าเพิ่มอีกครั้งหนึ่ง

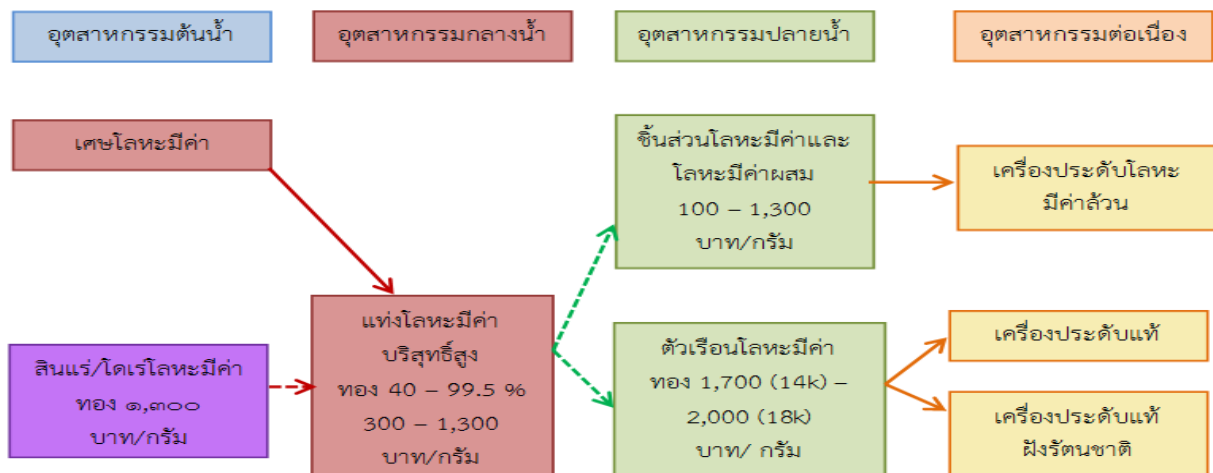
(๔) การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับทำให้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากความตกลงทางการค้าต่าง ๆ เนื่องจากไม่ผ่านกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (Rule of Origin) ทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันในการค้าระหว่างประเทศ แต่หากมีการใช้วัตถุดิบทองคำที่ผลิตได้จากการทำเหมืองแร่ในประเทศ จะสามารถใช้สิทธิตามกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าได้ ซึ่งจะทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีตามกรอบความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ^๑ นอกจากนี้ ในอนาคตประเทศไทยอาจสามารถนำวัตถุดิบทองคำจากเหมืองแร่ในประเทศเพื่อนบ้านมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าและอุปทานภายในประเทศได้

สำหรับอุตสาหกรรมปลายน้ำและอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่ผลิตสินค้าที่มีทองคำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เช่น อุตสาหกรรมเครื่องประดับ และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่มีผู้ประกอบการภายในประเทศจำนวนมาก และได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับซึ่งมีความต้องการสูงทั้งในประเทศและต่างประเทศ

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเริ่มจากการนำโลหะมีค่า เช่น ทองคำ เงิน แพลตินัม ที่ผ่านการทำให้บริสุทธิ์แล้วมาผ่านกระบวนการคัดสรร ตกแต่ง ขึ้นรูป ทั้งขึ้นรูปเป็นเครื่องประดับที่ทำจากทองคำล้วน หรือขึ้นรูปเป็นตัวเรือนเพื่อนำไปประกอบกับอัญมณีทั้งแท้และเทียม กลายเป็นเครื่องประดับแท้และเครื่องประดับแท้ฝังอัญมณี ก่อนนำส่งขายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ กระบวนการเหล่านี้เพิ่มมูลค่าของสินค้าขึ้นเป็นช่วงกว้าง ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของเครื่องประดับนั้น ๆ เนื่องจากกระบวนการผลิตแต่ละส่วนล้วนอาศัยฝีมือจากแรงงานที่มีทักษะในการผลิต

^๑ อัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยอันดับที่ ๓ โดยในปี ๒๕๕๙ มูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทยมีมูลค่า ๑๔,๒๔๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจาก ๑๐,๙๙๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปีก่อน (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน), สถานการณ์การนำเข้าส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไทย ปี ๒๕๕๙)

แผนภาพที่ ๔-๙ ห่วงโซ่มูลค่าของทองคำในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ

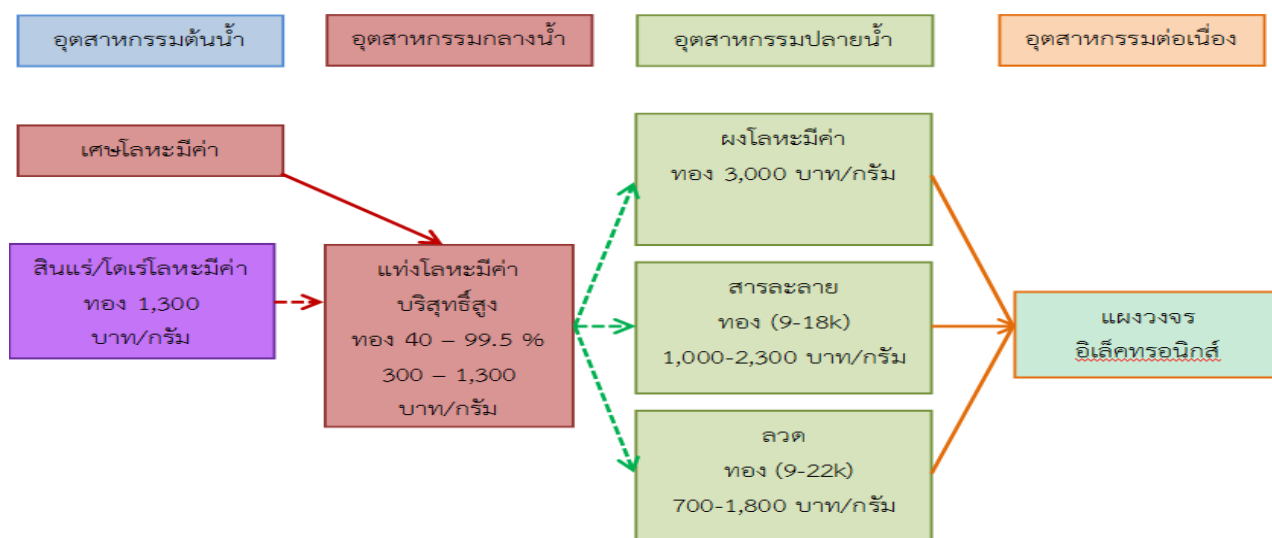
ที่มา: สุรรัตน์ และคณะ (๒๕๕๖)

หมายเหตุ: เส้นประ หมายถึง ยังขาดการเชื่อมต่อที่ดี

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (Smart Electronics) เป็น ๑ ใน ๑๐ อุตสาหกรรมเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth หรือ S-Curve) โดยในปัจจุบันอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์มีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยค่อนข้างมาก โดยสินค้าเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และแผงวงจรไฟฟ้า เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน

ทั้งนี้ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์มีการใช้โลหะมีค่าเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวงจรของบอร์ดคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ผลิตภัณฑ์โลหะมีค่าที่ใช้ในงานอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในหลายรูปแบบ ขึ้นกับกระบวนการผลิตที่ใช้และลักษณะการใช้งาน เช่น ผงโลหะ สารละลาย ลวด เป็นต้น ราคาของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวขึ้นกับความเข้มข้นของสัดส่วนปริมาณโลหะที่ใช้และความซับซ้อนของเทคโนโลยีการผลิต เช่น เส้นลวดทองคำ แผ่นทองคำ ทองคำผสม ๑๘k ราคาประมาณ ๑,๘๐๐ บาทต่อกรัม ขณะที่ผงทองคำราคา ๓,๐๐๐ บาทต่อกรัม และกลุ่มสารละลายที่มีทองคำผสมอยู่ร้อยละ ๘๐ โดยน้ำหนัก มีราคาประมาณ ๒,๒๐๐ บาทต่อกรัม นอกจากนี้ การสกัดทองคำจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ (E-Waste) เป็นที่นิยมมาก เนื่องจากขยะอิเล็กทรอนิกส์มีปริมาณมาก มีราคารับซื้อต่ำแต่สามารถขายโลหะมีค่าที่สกัดแล้วกลับคืนได้ในราคาตลาดโลกซึ่งเพิ่มมูลค่าได้ถึงร้อยละ ๒๐-๑๐๐

แผนภาพที่ ๔-๑๐ ห่วงโซ่มูลค่าของทองคำในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์

ที่มา: สุรรัตน์ และคณะ (๒๕๕๖)

หมายเหตุ: เส้นประ หมายถึง ยังขาดการเชื่อมต่อที่ดี

๔.๓ สรุป

บทที่ ๔ ในส่วนแรกแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับเหมืองแร่ทองคำในอดีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา โดยในช่วงแรกภาครัฐมีนโยบายที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการลงทุนทำเหมืองแร่ทองคำเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จะเห็นได้จากนโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในปี ๒๕๓๐ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งแร่ทองคำเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ การประกาศกำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่เพื่อเชิญชวนให้ผู้ลงทุนยื่นขอสิทธิสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำในปี ๒๕๓๐ และ ๒๕๓๒ การปรับลดอัตราค่าภาคหลวงแร่ทองคำจากร้อยละ ๑๐ เป็นร้อยละ ๒.๕ ในปี ๒๕๓๕ การอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำ และการให้สิทธิประโยชน์ส่งเสริมการลงทุนแก่กิจการเหมืองแร่ทองคำ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาต่อมา นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในระยะหลังเริ่มให้ความสำคัญกับผลตอบแทนของภาครัฐ สิ่งแวดล้อม และชุมชนมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการปรับอัตราค่าภาคหลวงแร่ทองคำจากอัตราคงที่เป็นอัตราก้าวหน้า รวมถึงการชะลอการอนุญาตอาชญาบัตรพิเศษในปี ๒๕๕๐ เป็นต้น

นอกจากนี้ บทนี้ได้แสดงให้เห็นถึงภาพรวมการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำของไทยทั้งข้อมูลศักยภาพแหล่งแร่ทองคำ ประทานบัตร กระบวนการทำเหมืองและการสกัดทองคำ รวมถึงสถิติต่าง ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผลผลิตที่ได้จากการทำเหมืองแร่ทองคำภายในประเทศทั้งหมดถูกส่งออกไปขายในต่างประเทศ หรือกล่าวได้ว่ายังไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำตลอดห่วงโซ่อุปทาน^๒ ทั้งนี้ ในช่วงปี ๒๕๕๔ -

^๒ กรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำ ด้านการบริหารจัดการแหล่งแร่ทองคำ กำหนดว่าจะไม่อนุญาตให้ส่งออกโลหะผสมทองคำที่ได้จากการทำเหมืองไปต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

๒๕๖๐ มีการออกกฎหมายที่สำคัญซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับโครงสร้างหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำเป็นอย่างมาก ซึ่งรายละเอียดจะอยู่ในบทที่ ๕ หัวข้อที่ ๕.๔ เรื่องการปรับโครงสร้างการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ

จากการทำเหมืองแร่ทองคำตลอดห่วงโซ่การผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มภายในประเทศ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในบทที่ ๗ กรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำ